

*

Και μες στο χαλασμό τούτο, γροικούνταν
εράσματα κελαρύσματα και φλοίσβοι
νεροσυρμών, θροίσματα φύλλων
και πουλιών φτερουγίσματα. Και κάτι
μικρές και σύντομες κραυγές, που μαρτυρούσαν
παράπονα προσδιόριστα κι οδύνες
ανακουφιστικές. Καταπράσινο λειβάδι,
όπου βασιλευε η άνοιξη, και το κρατούσε
μες στα ζεστά του χέρια ο ήλιος.

*

Και τ' αγρίμια μουγκρίζανε, κι αγέλες
από βουβάλια κι άλογα, που τα 'χεν
ο οίστρος κεντρίσει, ροβολούσαν
προς κακοτράχαλη πεδιάδα· σεισμός μέγας
συγκλόνιζε τη γη συθέμελά της, και φυσούσαν
ξεφρενιασμένοι άνεμοι. Το καράβι
στα βάραθρα χανόταν των κυμάτων
και πάλι στα λειριά τους υψωνόταν
αφρολουσμένο.

*

Και τα κορμιά τους κυμάτιζαν προς όλα
τα σημεία του ορίζοντα, ενώ βλέπαν,
παθητικά, μέσα στην ασέλγεια τους,
απ' τα μάτια τους πίσω να περνούνε,
όπως τα 'παιρνε, τα 'φερνε, τα 'γερνε
ο στρόβιλος στις κόρες τους, ο Θεός
κι ο Διάβολος, η Κόλαση, ο Ουρανός,
το Φως και το Σκοτάδι.

*

Κ' ύστερα, ξαφνικά, όλα ακινητήσαν,
μες στο λιμάνι κι όλα ξαναπήραν
τη θέση τους. Εκείνοι,
κατάκοποι, απ' το τρομερό ταξίδι,
κι απ' τον Παράδεισο τους χορτασμένοι
κι ασυνείδητοι, -
σβήσαν στο κομοντίνο τους τη λάμπα
και γύρισαν την πλάτη τους ο ένας στον άλλο,
να κοιμηθούν,
καθένας μέσα στη μοναξιά του.

(«Το πρώτο ταξίδι των Κυθήρων», *Το ταξίδι για τα Κύθηρα*,
Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1980, σ. 21-29)

(*Σταύρος Βαβούρης, Αθήνα 1925*)

Και τώρα που θα το 'δες
«οι Ιθάκες τι σημαίνουν».
Δε θα 'χει πια φαντάζομαι
Καινούριες περιπέτειες
Κύκλωπες, Λωτοφάγους, Λαιστρυγόνες
Αλλά και Κύθηρα εννοείται
Κι Ωγυγίες, όχι.
Όχι Ναυσικές, Αλκίνοους κι Αρήτες.
Κομμένα αυτά. Περάσανε. Μαζέψου.
Εξ άλλου χώνεψέ το, αν δεν το 'νωσες:
Η Φαιακία; Άγνωστο νησί
(θα το 'δες στ' όνειρό σου)
Η Ιθάκη; Θιάκι και Τσιρίγο,
Μόνο Τσιριγώτο του Πουσέν τα Κύθηρα

(«*Ημέρες του βασιλιά Οδυσσέα Λαερτιάδη, V*», *ημέρες, νύχτες*
πού 'ναι τες, Ερμής 1987, σ. 63).

Γιώργος Λεονταίνης (1941)

[...]

Μήπως τα Κύθηρα είναι μόνο ένα ταξίδι;
μήπως ένα ταξίδι για τα Κύθηρα δεν είναι παρά μόνον
η επιβίβαση για τα Κύθηρα;
Μα ναι! Τώρα το βλέπω. Μες στο κρυφό χαμόγελο σε διάκρινα

θεία πονηριά της φύσης.

Τα Κύθηρα είν' η ανθισμένη άνοιξη, το καλοκαίρι,
η νιότη, ο χρόνος που ζούμε, ο έρωτας,
είναι το κάλεσμα, η ευτυχία που περνά είναι τα Κύθηρα·

[...]

Τα Κύθηρα είναι φλάμπουρο στο πιο ψηλό κατάρτι.

(«*Emparquement pour Cythère*», *Κυθηραϊκή Ανθολογία. Ποίηση -*
Πεξός λόγος, Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών, Αθήνα 1987, σ. 169-
171)

που μες στο πέλαγο μακραίνει...

(«Ταξίδι στα Κύθηρα Ι», *Κατοπτρισμοί*, Αθήνα 1976, σ. 26-28)

Βαθεία πολύ 'ναι η θάλασσα
στην κόχη αυτής της γης
και το φθινόπωρο πολύ προχωρημένο.
Όμως γαλήνια κι αρυτίδωτη-
ατλάζι η επιφάνεια των νερών
κι ακόμα πράσινα τα φύλλα.

Για λίγο ας ξεχάσουμε
τους πνιγμένους στον βυθό
τα σαπισμένα νερά
κάτω στις ρίζες των δέντρων,
τους δαίμονες και τα στοιχειά
που στο σκοτάδι τρέφομε,
κι ας πάρουμε
για μόνη αλήθεια αυτήν την επιφάνεια.

Λίγο να φυσήξει ο άνεμος
και όλη ετούτη των άστρων η μαρμαρυγή
και το σελάγισμα του απείρου
σαν πάχνη θα σκορπίσουν την αυγή...

Και είναι τόσο μάταιο
να ψάχνεις ύστερα να βρεις
στα σκοτεινά σου έγκατα τον ήλιο
και το λευκό σου τ' όνειρο
στον κλωβό μέσα των λεόντων...

(«Θάλασσα Κυθήρων», *Θάλασσα Κυθήρων*, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1983)

Άρης Δικταίος (Ηράκλειο Κρήτης 1917-1983)

Μ' έκπληξη κι απορία και δέος, κοιτάξαν
ο ένας τον άλλο. Αποτολήσαν
μα πρώτη κίνηση, κι ο ένας τους τον άλλο
ν' αγγίξει. Αγγίχτηκαν, λοιπόν. Κι αναστενάξαν
από το θαύμα, που αποκαλυπτότανε στις άκρες

των δαχτύλων τους. Κι αγγιχτήκαν πάλι.
Ως βαθιά, στις καρδιάς το χειροστόπι,
το ακαλλούργητο, πόνεσαν. Και το αίμα
ούρλιαξε, μες στις φλέβες τους.

*

Έτρεχαν οι παλάμες του λαχανιασμένες
στης σάρκας της τα υψώματα και σ' όλους
τους μυχούς: δοκίμασε την όσφρηση του
πάνω σ' όλη τη σάρκα της, τις ρώγες
των βυζιών της δαγκώνοντας. Οι ναύτες
ετοιμάζονταν κιόλας να σαλπάρουν.

*

Την άρπαξε από τα μαλλιά, ξαπλώνοντάς την
στο έδαφος, άναρθρα χλιμιντρώντας
σαν άλογο. Κάτω απ' τ' αγγίγματα του,
ρουθούνηεν αυτή, και του κορμιού της
το γρασίδι ανατριχίαζε, ενώ τρέμαν
τα στρογγυλά καπούλια της. Ανάλαφρη αύρα
άρχισε τα νερά να ρυτιδώνη.

*

Κι έπαψε εκείνη
να 'ναι παθητική: και πάλεψε, ετεντώθη
και μούγκρισε. Κι άρπαξε το μέγα
τριαντάφυλλο, μέσα στα δυο της χέρια,
που όλη συγκέντρωνε την περιέργειά της
και την επιθυμία της. Κι απάνω
εκεί που παλεύανε και δοκίμαζαν
τις πρωτογνώριστες αισθήσεις τους, απρωγμένοι
από τον Προνοούντα, μέσα στον Κήπο
να μπουν, κι ούρλιαζε το αίμα, και πονούσε
ως βαθιά μέσα η σάρκα τους, εκείνος
την κάρφωσεν. Ο απόπλους.

*

Στον ελάχιστο χώρο ενός τάφου,
που τα κορμιά τους έπιαναν, ο κόσμος
είχε περιοριστή. Κι άρχισε, απότομα, μια τέτοια
δίνη, μέσα στη βαθειά θάλασσα,
π' ούτε ο Θεός, ή ο Διάβολος, την είχε
προβλέψει καν.

Και μες στη δίνη εκείνη
τα πάντα στροβιλίζονταν: ο Θεός
κι ο Διάβολος, η Κόλαση, ο Ουρανός,
το Φως και το Σκοτάδι.

στις αλυσίδες της άγκυρας,
βρεθήκαμε δίπλα-δίπλα
και μιλήσαμε με τη θάλασσα
και τ' άστρα.

- Ένα παιδί έκλαιγε
κι ένας σκύλος κοιμόταν δεμένος,
εν' αντρόγυνο έτρωγε κεφτέδες,
ο καπετάνιος νύσταζε,
αργεί ακόμη το πρώτο λιμάνι.

Πηγαίναμε στο Τσιρίγο
να μαζέψουμε τις ελιές,
ταξιδεύαμε κι οι δυο κατάστρωμα
και βρεθήκαμε δίπλα-δίπλα.

Παρακαλούμε πολύ
να μη γίνουμε πίνακας

(«Ταξίδι στα Κύθηρα», *Λιοπύρι*, Ίκαρος, Αθήνα 1944)

Έφη Αιλιανού (Ανδρίτσαινα 1924)

Υπάρχει πάντα πλοίο για τα Κύθηρα·
ποτέ δεν είναι αργά για να το πάρεις.
Όμως να ξέρεις πως εκεί θα βρεις μόνο μαζί σου ό,τι φέρνεις:
Ίσως απολιθώματα, φαντάσματα που ζωντανεύουν
και που το αίμα σου απαιτούνε·
όμως μπορεί και όστρακα μυθικά
που λάμπουν κάτω απ' το βυθό χορταριασμένα
και περιμένουν μόνο εσένα να τα βρεις.

Αν τη ζωή σου δεν σπατάλησες στα εφήμερα,
κι έλαμπαν πάντα ανίκητα τα Κύθηρα βαθιά σου,
μπροστά σου σίγουρα στο τέλος θα τα βρεις.

Στα Κύθηρα όμως όταν πας πίσω πώς να γυρίσεις;
Από τη θεία ενότητα του είναι σου
κι από τη μια, την αδιαίρετη μονάδα
πάλι στον κύκλο να γυρίσεις τον φριχτό,
πάλι σε χίλια-δυό να σκορπιστείς κομμάτια;...
Κάλλιο το πλοίο να βουλιάξει μεσοπέλαγα.

II

Έχει ο καιρός πολλά γυρίσματα,
κι αυτό που μια φορά δεν έγινε
μιαν άλλη θενά γίνη.
Φτάνει η καρδιά σου να 'ναι καθαρή,
το βλέμμα σου από ατσάλι
για να κρατούν το πνεύμα ξάγρυπνο κι ορθό.

Όσα υπήρξαν κάποτε
Ποίηση τώρα έγιναν
και σα να μην υπήρξαν ποτέ.
Για πάντα σαν να υπάρχουν.

Της σάρκας μόνο ο δρόμος
δεν βγάζει πουθενά.
Η ουράνια ανταύγεια χάνεται
κ' είναι καθώς ο τάφος
σιωπηλή η καρδιά.

Τάχα πως είναι φυλακή δεν το 'ξερες το σώμα,
απ' όπου δεν μπορεί κανείς
να βγει παρά μονάχος;

Πάντα γι' αλλού κινάμε
και πουθενά δεν φτάνουμε.
Ν' ανοίγης μόνο της ψυχής σου τα πανιά-
κι όπου σε βγάλη...

Η λευτεριά είναι βέβαια
σαν θάλασσα επικίνδυνη-
παγίδες, τρικυμίες γιομάτη...
Λίγο να ξανοιχτής σε ζώνουν τέρατα
κι αλλοίμονό σου...
Άλλωστε δεν λευτερώνεται πραγματικά ποτέ κανένας
αφού είναι στο κορμί παγιδευμένος.

Μόνη λευτεριά ο θάνατος.

Λάμπει σαν τον ήλιο πάνω απ' το κεφάλι μας
και τα γαλάζια των ονείρων μας πουλιά
στο αχνό του σελαγίζουνε στερέωμα
σάμπως αστέρια στον ουράνιο θόλο,
όπως τα φώτα καραβιού

βολισμοί. Αν και τα Κύθηρα συνδέθηκαν με ένα εορταστικό ταξίδι χαράς, ο μύθος δεν ευτύχησε να έχει κάποιο υλικό αντίκρισμα. Για το λόγο αυτό οι περισσότεροι ποιητές έμειναν με «μια γεύση τρικυμίας στα χείλη» (για να χρησιμοποιήσω το στίχο του Ελύτη¹³) και την τραυματική αίσθηση ενός απραγματοποίητου ονείρου. Ο στίχος «Τα Κύθηρα ποτέ δε θα τα βρούμε...», από το γνωστό τραγούδι του Γιώργου Κατσαρού, μοιάζει να εκλαϊκεύει το συμβολισμό που έχει σχηματίσει η κοινή γνώμη για το ταξίδι στα Κύθηρα.

Τα Κύθηρα δεν ισοδυναμούν όμως μόνο με τους χαμένους έρωτες της ζωής μας, θα ήταν πολύ περιοριστικό να κινηθούμε μόνο στην περιοχή του μύθου τους. Όπως στην κινηματογραφική ταινία «Ταξίδι στα Κύθηρα» (1984) του Θόδωρου Αγγελόπουλου υπερβαίνεται ο τόπος και αναδεικνύεται η αίσθηση της σύγχρονης ιστορίας και η ιδέα του ανέσου ταξιδιού, μια μακροσκοπική ματιά στο λογοτεχνικό μύθο θα μας έπειθε για τη διάρκεια και την πολυσημία του, δυναμική ικανή για να γοητεύσει τους αναγνώστες και να συνεχίσει να εμπνέει τους ποιητές.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Κώστας Ουράνης (Λεωνίδιο 1690-1953)

Τ' ωραίο καράβι, έτοιμο στο χαρωπό λιμάνι,
γιορταστικά με γιασεμιά και ρόδα στολισμένο,
με τις παντιέρες του αλαφριές στην ανοιξιιάτικη αύρα
και τ' Όνειρο μας στο χρυσό πηδάλιο καθισμένο,
μας πήρε για τα Κύθηρα, τα θρυλικά, όπου μέσα
σε δέντρα και σε λούλουδα και γάργαρα νερά
υψώνεται ο μαρμάρινος ναός για τη λατρεία
της Αφροδίτης, - του έρωτα τη θριαμβική θεά.
Μα το ταξίδι είταν μακρύ κ' η χειμωνιά μας βρήκε!...
Οι φανταχτές κι ανάλαφρες παντιέρες μουσκευτήκαν,
τα χρώματα ξεβάψανε και τ' άνθη εμαραθήκαν
και κάτου από τους άξενους τους ουρανούς, το πλοίο
απόμεινε ακυβέρνητο στο κύμα τ' αφρισμένο

με το φτωχό μας Όνειρο στην πρύμνη πεθαμένο.

(«Ταξίδι στα Κύθηρα», *Ποιήματα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα χ.χ., σ. 85)

13. Οδ. Ελύτης, «Η Μαρίνα των βράχων», *Προσανατολισμοί* (1940).

Γιάννης Κουγιούλης (Χίος 1905)

Πόση καλωσύνη
γύρω μου κι εντός
από του παντός
τη μεγαλωσύνη!
Βάρκα με προσμένει
μ' ανοιχτό πανί
κι οι επτά ουρανοί
πάνω μου ανοιγμένοι.

Μόνος στο πλευρό μου
σύντροφο πιστό
απ' τον κόσμο αυτό
πήρα τ' όνειρο μου.
Τραγουδώ βαθειά μου.
Σε φιλή κλωστή
έχει κρεμαστεί
κ' η στερνή χαρά μου..

(«Ταξίδι για τα Κύθηρα», *Άπειρη στιχμή*, Αθήνα 1933)

Γεράσιμος Αμπάτης (Κεφαλληνία 1906-1972)

Ήρθα σε σένα, ω θάλασσα, να πνίξω τ' όνειρο μου
που απόμεινε ξυλάρμενο, κι όμως ζητάει ταξίδια.
Με μαϊστράλι πλάνα το, με χίλια δυο παιχνίδια
και το αργυρό αντιφέγγισμα του φεγγαρίσιου δρόμου.

Κι όταν το σύρξ στ' ανοιχτά, ξεπόλυσε του τρόμου
φοβέρα: ζώσε το σφιχτά με τ' άπειρα σου φίδια·
κάμε καρίνα, κουπαστή και ξάρτια, όλα, σανίδια·
να βρω με το ναυάγιο του τον τέλειο αναπαμό μου.

Μοιάζω το γέρο ναυτικό, που απόχουμε στο κύμα
κι όμως, σαν βλέπη το παλιό σκαρί του να σαλεύη
δεμένο, γι' άλλη μια φορά το λει και ταξιδεύει.

Και τ' όνειρο μου το παλιό, που μ' έκαμε το μνήμα
να ιδώ, μόλις εφύσηξε πνοούλα ελπίδας πρύμα,
γι' άλλο ταξίδι, αλαργινό, ξανά με ξεπλανεύει.

(«Ταξίδι στα Κύθηρα I-XXXVIII: XXXV», *Καπνοί μιας φλόγας*, Μαυρίδης, Αθήνα 1940)

Νίκος Καρύδης (Αθήνα 1917-1984)

Πάνω σε μια ψαρόκασα,
σε κάτι καραβόσκoiνα,

ταξίδι στα Κύθηρα»³. Ωστόσο η σατανιστική εκδοχή του ταξιδιού που προέβαλλε ο Baudelaire άφησε ασυγκίνητους τους Έλληνες λογοτέχνες, οι οποίοι ήταν έτοιμοι να δρομολογήσουν μια δική τους γραμμή πλεύσης για τα Κύθηρα, ταυτισμένη με την ιδέα του αιώνιου ταξιδιού για την πλήρωση της ερωτικής επιθυμίας. Η γραμμή αυτή έχει επιδεικτικά τις αφητηρίες της στα όρια του μύθου, ενώ παράλληλα χαρακτηρίζεται για την επίμονη άρνηση κάθε ρεαλιστικής απεικόνισης του τελικού προορισμού. Το γεγονός αυτό αξίζει να σχολιαστεί ιδιαίτερα καθώς τη χρονική στιγμή της εμφάνισης του μοτίβου στη νεοελληνική ποίηση το νησί συνεχίζει να είναι τόπος εξορίας και απομόνωσης των αντιφρονούντων.

Ο Κώστας Ουράνης έγραψε στα 1920 ένα από τα πρώτα και αξιολογότερα ποιήματα το οποίο λανσάρισε κυριολεκτικά το ποιητικό ταξίδι των Κυθήρων⁴.

Η εξόφθαλμη απήχηση των γνωστών ζωγραφικών θεμάτων του Βαττώ για την απεικόνιση των Κυθήρων δεσπόζει στο κέντρο του ποιήματος. Όσο κι αν το θρυλικό νησί απομακρύνεται στο βάθος σαν απραγματοποίητο όνειρο ερωτικής πανδαισίας και το ταξίδι έχει άδοξο τέλος με αβέβαια ριψοκίνδυνη έκβαση, το συναίσθημα της προσμονής παραμένει καθώς ο ποιητής, παρά τη μελαγχολική του διάθεση, δεν αποχωρίζεται το όνειρο αλλά εξακολουθεί να χειραγωγείται από το ίνδαλμα του.

Τα γλαφυρά χρώματα των ζωγραφικών συνθέσεων μαγνητίζουν τους νεοέλληνες ποιητές. Το ταξίδι των Κυθήρων σαν μακρινό όραμα επίγειου παράδεισου, συμπλέει με τη λυρική διάθεση αρκετών ελασσόνων ποιητών του μεσοπολέμου, όπως π.χ. του Χιώτη Γιάννη Κουγιούλη στο ποίημα του «Ταξίδι για τα Κύθηρα» (1933), ή στην ομώνυμη ποιητική ενότητα *Ταξίδι στα Κύθηρα* (1940) του Κεφαλονίτη Γεράσιμου Αμπάτη⁵, ποιήματα των οποίων περιέχονται στο Ανθολόγιο.

Παράλληλα με το κοινόχρηστο τοπίο του ταξιδιού αναπτύσσεται το θεματικό μοτίβο του ονείρου, το οποίο ως επί το πλείστον μένει απραγματοποίητο, έρμαιο στην τρικυμία του πελάγους και των αισθημάτων. Αν και τα δύο αυτά στοιχεία συνδέονται κατά κανόνα με τη μη εκπλήρωση του ποθομένου, είναι πραγματικά αξιοπερίεργη η σύμπτωση των συναισθημάτων που αναπτύσσουν τα ποιητικά πρόσωπα γύρω από τον συμβολισμό των Κυθήρων. Ο μειλίχιος

3. Κ. Παλαμάς, «Ένα ταξίδι στα Κύθηρα, *Charles Baudelaire*», 11.6.1922, *Ξανατοπισμένη μουσική* (1930). = *Άπαντα*, τ. 11, εκδ. Μπίρης, Αθήνα, χ.χ., σ. 249-251.

4. Κ. Ουράνης, «Ταξίδι στα Κύθηρα», *Νοσταλγίες* (1920). Το ποίημα παρατίθεται στο Ανθολόγιο.

5. Γ. Κουγιούλης, *Απείρη στιγμή* (1933) και Γ. Αμπάτης, *Καινοί μιας φλόγας*, εκδ. Μαυρίδης, Αθήνα 1940.

ψυχικός κόσμος που αναδύεται υπερβαίνει τα πάθη και εφοδιάζει το πνεύμα με εγκαρτέρηση και ανθεκτικότητα μπροστά στις δυσκολίες της ζωής. Στον αντίποδα του νόστου στην Ιθάκη, που έφερε ξανά στο προσκήνιο το ομώνυμο καθαφικό ποίημα αναγνωρίζοντας στην εμπειρία του ταξιδιού κι όχι στην ίδια την Ιθάκη τον μέγιστο προορισμό της ζωής⁶, η γοητεία του ταξιδιού στα Κύθηρα παραμένει αδιευκρίνιστη, καθώς δεν συνοδεύεται από κάποιους υλικούς στόχους και συγκεκριμένη ιδεολογική σημασία. Ο συμβολισμός του ταξιδιού των Κυθήρων είτε εκφράζει μια τάση φυγής από την καθημερινότητα είτε φιλοδοξεί να παραστήσει μιαν εξωραϊσμένη σύλληψη του κόσμου, ισοδυναμεί ουσιαστικά με την επιδίωξη του ανέφικτου, η οποία όχι μόνο τοποθετείται σε ονειρικό επίπεδο αλλά και διαδραματίζεται με όρους καθαρά πλασματικούς και επινοημένους.

Μια εξαίρεση, η οποία πάντως επιβεβαιώνει τον κανόνα αποτελούν τα ποιήματα του Τσιριγώτη Πάνου Φύλλη (1912-1998), ο οποίος ως γνώστης και λάτρης του πραγματικού προορισμού των Κυθήρων, σημασιοδοτεί με εγκόσμους όρους, σωματικής αναγέννησης και πνευματικής κάθαρσης, το ταξίδι στο φυσικό και ανθρώπινο τοπίο των Κυθήρων. Όπως χαρακτηριστικά γράφει στο ποίημα «Κύθηρα»⁷:

Ας τους κι ας λένε πως ονειράτα και πράξι
έχουν χωρίσει και δεν ζούνε ταιριασμένα
– Δεν θ' αξιωθήκαν ως τα Κύθηρα ταξιδι...

Εντελώς διαφορετική εικόνα του ταξιδιού στα Κύθηρα το 1944 μας παρουσιάζει ο Κυθήριος ποιητής Νίκος Καρύδης, ο οποίος στο ομώνυμο ποίημα⁸ με γραφικό και συνάμα ρεαλιστικό τρόπο σπεύδει να απομυθοποιήσει τον ονειρικό διάκοσμο του νησιού:

Πηγαίναμε στο Τσιρίγιο
να μαζέψουμε τις ελιές,
ταξιδεύαμε κι οι δυο κατάστρωμα
και βρεθήκαμε δίπλα-δίπλα.

6. Κ.Π. Καβάφης, «Ιθάκη», *Ποιήματα (1896-1918)*, Φιλολογική επιμέλεια Γ.Π. Σαββίδη, Ίκαρος, Αθήνα 1963, σ. 23-24. Ο συμβολισμός της Ιθάκης και των Κυθήρων αντιμετωπίζεται ειρωνικά από τον Σταύρο Βαβούρη στο ποίημα «Ημέρες του Βασιλιά Οδυσσέα Λαερτιάδη».

7. Π. Φύλλης, «Κύθηρα», *Τσιριγώτικα, Σειρά Β*, εκδ. Μαυρίδης, Αθήνα 1947, σ. 6-7. Βλ. και του ίδιου, *Ταξίδι στα Κύθηρα (Τα Τσιριγώτικα)*, τ. Δ, Αθήνα 1956, σ. 11-12.

8. Ν. Καρύδης, «Ταξίδι στα Κύθηρα», *Λιοπύρι*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1944, σ. 23. Το ποίημα παρατίθεται στο Ανθολόγιο.

Εικ. 3: Antoine Watteau, «Επιβίβαση για τα Κύθηρα» ή «Αναχώρηση από τα Κύθηρα» (1720), Βερολίνο, Charlottenburg. (φωτ. από: Οι Μεγάλοι ζωγράφοι, τόμ. 3, Μέλισσα, Αθήνα, χ.χρ. σ. 234-235, πίν. X-XI).

ΔΩΡΑ ΜΕΝΤΗ*

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΑ ΚΥΘΗΡΑ: ΕΝΑ ΔΥΤΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΜΟΤΙΒΟ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Το «ταξίδι στα Κύθηρα» αποτελεί διαδεδομένο μοτίβο στη δυτική λογοτεχνία, η πρώτη εμφάνιση του οποίου χρονολογείται, σύμφωνα με την έρευνα του Αλέξη Πολίτη, τουλάχιστον από το τέλος του 15ου αιώνα¹. Η αρχαιοελληνική μυθοποίηση των Κυθήρων, το νησί του έρωτα επειδή αναφέρεται ως γενέθλιος τόπος της Αφροδίτης, αποδείχτηκε ιδιαίτερα δημοφιλής τον 18ο αιώνα καθώς αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για την τέχνη, όπως π.χ. φαίνεται στον διάσημο πίνακα του Antoine Watteau «Φεύγοντας για τα Κύθηρα» (1717), ή την όπερα του Christoph Willibald von Gluck «Τα πολιορκημένα Κύθηρα» (1759). Ο συμβολισμός των Κυθήρων επαναπροσδιορίστηκε τον 19ο αιώνα από ορισμένους Γάλλους ποιητές, αποδίδοντας διαφορετικές αντιλήψεις του ρομαντικού πνεύματος σε συνδυασμό με την ιστορική συγχρονία: από την αντιπαραβολή των αρχαίων Κυθήρων με το νεότερο Τσιρίγο (Victor Hugo, Gérard de Nerval) ως την ανατριχιαστική όψη της αγχόνης που απομυθοποιεί το νησί του έρωτα (Charles Baudelaire).

Την ίδια περίοδο η απήχηση του μοτίβου στην Ελλάδα ήταν ασήμαντη, καθώς η μοναδική μνεία που κατάφερα να εντοπίσω είναι η κλασικότερη αναφορά του Ανδρέα Κάλβου στους «βράχους της Κυθήρας» («Ο Ωκεανός»)². Η εισαγωγή του μοτίβου στην ελληνική ποιητική θεματολογία τοποθετείται μάλλον στα 1922 όταν ο Κωστής Παλαμάς μετέφρασε το ποίημα του Charles Baudelaire «Ένα

* Η Δώρα Μέντη είναι Δρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, Καθηγήτρια της Ιωνιδείου Σχολής Πειραιά.

1. Αλ. Πολίτης, «Εισαγωγή», στο: *Νέα ιστορία Αθέσθη Κυθηρέου*. Το έτος 1729 μεταφρασθείσα εις κοινήν γλώσσαν εν τη νήσω Κεφαλληνίας και τυπωθείσα εν Βενετία τω 1749. Τώρα ξανατυπωμένη με εισαγωγή και επιμέλεια του Αλέξη Πολίτη, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε., Αθήνα 1983, σ. λγ'-λδ'.

2. Α. Κάλβος Ιωαννίδης ο Ζακύνθιος, *Η Λύρα, Ωδαί*, εν Γενέβη 1824.= *Ωδαί*, κριτική έκδοση Filippa Maria Pontiani, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1970, σ. 130.